

KOLLANE TAPPEET

Draamateater

CHARLOTTE PERKINS GILMAN
MARIA LEE LIIVAK

KOLLANE TAPEET

1892

ühes osas

Lavastaja ja dramaturg → KERTU MOPPEL

Kunstnik → ARTHUR ARULA

Valguskujundaja → RAIMOND DANILOV

Helikujundaja → LAURI KALDOJA

Koreograaf → SVETA GRIGORJEVA

Videokujundaja → EPP KUBU

Operaatorid → EPP KUBU, SANNA RINK

Charlotte Perkins Gilmani novelli inglise
keelest tõlkinud MARIA LEE LIIVAK

Etenduse juht → KADRI TAMMISTE

Esietendus 26. märtsil 2024 väikeses saalis

OSADES

Jane → MARIAN EPLIK

John → LAURI KALDOJA

Mary → KAIE MIHKELSON

Naine → SVETA GRIGORJEVA

Lavastuse tekstis on kasutatud teoseid:

Virginia Woolf, „Oma tuba” (1929),

tõlkinud Malle Talvet

4 Christine de Pizan, „Daamide linn” (1405),

tõlkinud Maria Lee Liivak

Emily Dickinsoni luuletused, tõlkinud

Doris Kareva

Charlotte Gilman Perkinsi joonistatud reklaam
lambikauplusele Westland Safety Lamp Co (ca 1892).

IDEALISEERITUD NAISELIKKUS JA NAISTE ELATUD KOGEMUS

Vastab Raili Marling, kirjandusteadlane ja
kultuuriuurija, Tartu Ülikooli Maailma keelte
ja kultuuride instituudi anglistika professor

Charlotte Perkins Gilman on oluline esimese laine feminist. Eestis pole tema looming ja tegevus siiski laiemalt tuntud, palun tutvustage teda pisut.

Charlotte Perkins Gilman on huvitav ja samas vastuoluline 19. sajandi lõpu, 20. sajandi esimese poole kirjanik ja literaat, kes osales naiste valimisõigust ja muid naiste õigusi taotlevas aktivismis ning kirjutas tekste, mis analüüsisid soorollide jaotust ühiskonnas. Neist löid omal ajal enim laineid ehk „Naised ja majandus” (1898) ja selle järg „Kodu: selle töö ja mõju” (1903), milles ta analüüsib koduse elu mõju ning kritiseerib arusaama, et kodu on vaid naiste tegevusväli. Tema hinnangul pärsib naiste hoidmine vaid koduse töö juures ühiskonna arengut. Gilman kirjutas ka ilukirjandust, mille hulgas on lisaks „Kollasele tapeedile” ehk kõige huvitavam tema ulmeromaanide sari „Naiste maa” („Herland”, 1915) ja „Naisega meie maal” („With Her in Ourland”, 1916), kus ta kõrvutab omaaegset Ameerika ühiskonda utoopilise naiste juhitud tsivilisatsiooniga ning näitab, kuidas üldiselt naistega seondatud ja alavääristatud omadused nagu hoolivus ja altruism aitavad kogukonda koos

hoida. Gilmani arvates ei oleks vaid mehelikeks peetavatele väärtustele (individualism, jõud, võim) toetudes võimalik toimivat ühiskonda luua.

Mille poolest on „Kollane tapeet” feministliku kirjanduse ajaloos oluline teos?

„Kollane tapeet” (1892) on kindlasti Gilmani kõige tuntum tekst, mille leiab pea igast ameerika kirjanduse antoloogiast. Põhjuseks on nii loos kajastatud teemad kui ka kirjanduslik vorm. Lugu põhineb autobiograafilisel ainesel: Gilman koges tol ajal halvasti mõistetud sünnitusjärgset depressiooni, mille vastu pakkus tolle ajastu juhtiv psühholoog Silas Weir Mitchell välja n-ö puhkusekuuri, mille kestel naised isoleeriti stimuleerivatest tegevustest (nt kohtumised inimestega, lugemine, jne) ning määrati nädalateks või isegi kuudeks voodiravile. Gilmani puhul keelati ära igasugune kirjatöö. Depressiooni leevendada see kuur ei aidanud. See kogemus inspireeris teda kirjutama lühijuttu, mille keskmes on arstist abikaasa poolt puhkusekuurile määratud naine, kes loo jooksul järkjärgult hulluks läheb. Mitchellile viidatakse tekstis otsesõnu. Loo kirjanduslik mõju tuleneb sellest, et esimeses isikus jutustaja ei protesti otseselt teda kammitseva keskkonna vastu, kuid lugeja näeb, kuidas ta samm-sammult kaotab reaalsustaju. Abikaasa soovimatus või suutmatus naise tegelike probleeme mõista („ma olen arst, kallis, ja mina tean”) tekitab üha suurema lõhe naise tegeliku kogemuse ja selle tõlgenduste vahele ning viib naise hullumiseni.

Milliste silmapaistvate naisautorite või feministide loominguga Gilmani tekstid n-ö suguluses on?

„Hull naine pööningult”, kui tsiteerida Sandra Gilberti ja Susan Gubari tuntud feministliku kirjandusloo pealkirja, on 19. sajandi kirjanduses sage kujund, mille kohaselt naine, kes normidest üle astus, tembeldati hulluks. Gilbert ja Gubar laenavad selle kujundi Charlotte Brontë romaanist „Jane Eyre” (1847), kus kombekale Jane’ile vastandub tema kiindumuse objekti, Edward Rochesteri pööningule lukustatud esimene abikaasa Bertha. Gilberti ja Gubari sõnul kujutab Jane seda, milline ideaalne naine pidi olema, ja Bertha Jane’is alla surutud raevu. Sarnaseid võrdlusi, kus allaheitlikule ingellikule kangelannale vastandub koletislik naine, leiab paljudes 19. sajandi naisautorite tekstides, näidates pinget idealiseeritud naiselikkuse ja naiste elatud kogemuse vahel. Selles võtmes loetuna muutuvad nii Charlotte kui Emily Brontë või Mary Shelley tekstid palju keerukamaks. Gilmani lühijutt sobitub sellesse traditsiooni suurepäraselt.

Vanemas eas väljendas Perkins rassistlikke ja eugeenikateooriaid pooldavaid seisukohti. Kuidas see on mõjutanud hinnangut tema panusele feministlikus kirjandusloos?

Tol ajal eeldati lääneriikides, et mida arenenum oli tsivilisatsioon, seda suurem oli lõhe naiselikkuse ja mehelikkuse, naiste ja meeste tegevusvälja vahel (see kehtis loomulikult vaid jõukate ühiskonnakihide kohta). Gilman kasutas sotsiaaldarvinistlikku retoorikat naiste õiguste eest kõneldes, rõhutades, et lääne tsivilisatsiooni ja tõugu ootab ees allakäik,

kui naised ei saa arendada oma täit potentsiaali. Tema arvates kannatasid naised tol ajal erinevate vaimse tervise probleemide käes, kuna neid, tsiviliseeritud inimesi, sunniti atavistlikku, nende oskusi vaid napilt kasutavasse, kodusesse rolli. Lamarcki evolutsiooniteooria järgi, mida Gilman uskus, annavad harimatud ja nõrgad emad need omadused edasi oma lastele, sh poegadele, ning sellest tulenebki potentsiaalne õhtumaade (ja valge rassi) allakäik. Tema mõtteavaldusi tuleb aga vaadelda oma ajastu kontekstis, kus paljud õhtumaade allakäigu kuulutajad süüdistasid selles meeste nõrkust ja naiste tugevust. Gilman vaidlustab arusaama, et valge rassi ülimuslikkus eeldab valgete meeste ülemvõimu mitte vaid teiste rasside, vaid ka naiste üle. Gilmani peamine eesmärk oli rõhutada, et tsivilisatsiooni edendamine polnud pelgalt meeste töö, aga ta retoorika on paljudes tekstides ajastuomaselt rassistlik.

Millised paar teost tooksite esile kui feministliku kirjanduse tähtteosed, ja miks?

Eesti keeles kättesaadavatest tekstidest on kindlasti esimene, mida lugeda, Virginia Woolfi „Oma tuba” (1929). Selles essee lahkab Woolf vaimukalt küsimust, mis takistab naistel oma kogemusest kirjutamist. Woolfi vastus, et kirjutamiseks on vaja piisavat sissetulekut ja oma tuba, aga ka julgust seljatada stereotüüpe naiste kohta, käibib ka tänapäeval. Woolf loob näiteks mõtteeksperimenti selle kohta, et mis oleks juhtunud, kui William Shakespeare'il oleks olnud sama andekas õde Judith. 16. sajandil oleks tema võimalused olnud

kasinad, aga need on järgnevate sajandite jooksul paranenud ning ehk just tänu Woolfile on ka ajalooahmarusest leitud juba varasemaidki naiste hääli, näiteks Christine de Pizani „Naiste linn” (1405) või „Frankensteini” autori Mary Shelley ema Mary Wollstonecrafti „Naiste õiguste kaitseks” (1792). Paljude 19. sajandi naiskirjanike tekstid on loetavad feministlikus võtmes, nagu näitas juba Woolf, kindlasti õed Brontëd, aga ka Kate Chopini „Virgumine” (1899) või Louisa May Alcott menukas „Väiksed naised” (1868). Feministliku kirjandusklassika hulka saab lugeda ka meeskirjanike tekste, nagu John Stuart Milli „Naiste allutamine” (1869) või Henrik Ibseni „Nukumaja” (1879). Alles 20. sajandi teisel poolel on aru saadud, et paljud neist tekstidest on olnud privileegi-tuimad, ehk siis alahinnanud rassi või klassi mõju naiste ühiskondlikule edasijõudmisele.

Kuivõrd suudab kunst mõjutada sotsiaalseid või biopoliitilisi praktikaid, või liiguvad need asjad siiski erinevas voolusängis? Kas Perkinsi omal ajal radikaalne novell mõjutas kuidagi naiste vaimse tervise käsitlemist?

Sellele küsimusele on võimatu üheselt vastata. Hea kirjandus ei ole propagandavahend, mis kirjutab ette, kuidas peaks elama. Pigem on kirjanduse mõju kaudsem, sest selles mudeldatakse erinevaid, ka meist erinevate inimeste kogemusi ja tehakse need lugejale kogetavaks. Näiteks „Kollases tapeedis” näeme elavalt, kuidas omaksvõetud biopoliitilised distsiplineerivad praktikad vormivad kuulekaid subjekte. Minavormis kirjutatud kirjan-

dusteksti kaudu saame meditsiini ja soorollide patroneeriva kontrolli all oleva naise jõuetusele vahetult kaasa elada. Hea kirjandus aitab avada maailma keerukust ning mõelda võimalikele alternatiividele, meie praegusele reaalsusele. Kui maailm tundub olevat lohutu, siis kirjandus pakub ruumi kujutleda, et elada saab ja võib ka teisiti. Gilmani novell või Sylvia Plathi „Klaaskuppel“ (1963) on (naiste) vaimse tervise vallas olnud tõhusamad tekstid kui paljud meditsiinilised traktaadid.

Kas ka Eesti kirjanduses võime rääkida silmapaistvatest feministlikest teostest?

Eesti kirjanduses on feministlikke tekste avaldatud 19. sajandist alates, nt Lilli Suburgi teedrajavaad tekstid. Eesti kirjanduses on teenimatult vähe loetud naisprosaiste, nagu näitab „Keele ja Kirjanduse“ naisautoritele pühendatud number (8-9, 2023). Nende hulgas on ka neid, kelle tekstid omandavad soolistatult loetuna uusi tähendusi. Nüüdiskirjanduses on näiteid juba kergem leida, nt Sveta Grigorjeva luule või Margit Lõhmuse proosa. Teater Must Kast on teinud Lilli Suburgile pühendatud lavastuse „Lilli“ ning näitab, kuidas saame oma kirjandusklassikat tänases päevas kõnelema panna.

Küsis Ene Paaver

SVETA GRIGORJEVA

Kirjutada – naisele – tähendab õppida maha võtma patriarhaalseid postreid oma toa seintelt. See tähendab uue ning eelkõige oma keele leiutamist, sellise, mis oleks vaba ettekujutusest, milline üks naine olla võib, kuidas ta võiks kirjutada. Lühijutus „Kollane tapeet“ hakkab peategelane Jane endale ette kujutama (või looma? välja võluma?) ühte naist oma toa tapeedis(t). Kes on see naine, kellele ta oma kirjutisega hääle ja kuju annab? Kas tema enda ideaal sellest, milline üks naine võiks olla, tema enda agentne versioon, enese allumatu *persona*? Või ongi Jane lihtsalt hulluks minemas?

Aga mis õigupoolest on üldse tapeet? See on tihti peale üks korduv muster, üks lõppematu motiiv. Kas Jane mitte ei ürita lihtsalt sotti saada sellest, mis muster see on, mis tingib ja täidab naisena tema igapäevast vaatevälja ja ümbrust? Seda, mis hommikust õhtuni täidab ta päevi, nädalaid, kuid. Tapeet – mida ta muideks pole teps mitte ise valinud. Nagu tubagi, kus ta oma aega veetma peab. Sestap on äkki ikkagi oluline märgata neid mustreid, mis suruvad meid teatud raamidesse ja soorollidesse, mis tihti meid oma olemise kitsasse kitsikusse kinni müüriavad?

Virginia Woolf kirjutas oma kurikuulsas essees „Oma tuba“, et naisele on kirjutamise eelduseks vajalik eraldi ruumi ja oma raha kui majandusliku stabiilsuse olemasolu. Kui vaadata praegust aega,

siis näikse, et Woolf jäi oma sedastusega siiski poolele tee. Sest kui paljudel kirjutavatel naistel on tänaseks need tingimused täidetud, kuid ometigi võib endiselt küsida, kas naise kirjutatut väärtustatakse samaväärselt nagu mehe oma? Äkki oleks paslik isegi küsida:

isegi kui naisel on oma tuba
isegi kui naisel on oma raha
miks ei väärtustata tema loomingut
samaväärselt nagu meeste oma
ka 21. sajandil
miks aastal 2024 eesti kultuurkapitali
kirjanduse sihtkapitali auhindamisel
võidavad üheksast kategooriast
kaheksas
mehed

USA mustanahaline kväärfeminist Audre Lorde on kirjutanud, et „Masters tools will never dismantle masters house”. Valge (ülem)keskklassi feminism on viinud meid vaid poolele tee, võrdõiguslikkus ei taga naistele ega vähemustele midagi muud, kui vaid näilise võrdväärsuse. Aga hea muidugi, et ta on. Siiski, äkki enam ei piisa hierarhiate ja võimupüramiidide ümberpööramisest või tasan-damiskatses – kõikide inimeste võrdsele pulgale asetamisest? Äkki meil on vaja täielikku *exit*’it sellest süsteemist? Selle põhjanevat ümber-mängimist?

Selleks on aga vaja uusi lugusid sellest, kes ja kuidas me olla võiks. On vaja osata tekitada jäikade

mõttemustrite vahele avasid, mis võimaldaksid uue inimese, uue subjekti, uue energia sündi. Võib olla saamegi siin eeskuju võtta ka Jane’ist, kes kõige kiuste murrab välja temale ette seatud raamidest, murrab välja noist väljastpoolt peale pandud igavatest ja nõmedatest mustritest nii oma toas kui ka väljaspool koduseinu.

Kirjutada – naisele – tähendab õppida maha võtma patriarhaalseid postreid oma toa seintelt ja õppida elama mõnda aega n-ö paljaste seintega. Kirjutada – naisele – tähendab õppida täitma oma elu ja toa (elutoa) paljaks kistud seinu endale meelepäraste mustrite ja tähendustega, mitte aganendega, mida mujalt muudkui peale surutakse. Kirjutada – naisele – tähendab – kirjutada end tagasi ellu, et olla oma olemise kõrgusel, ning see on omamoodi hullus ju küll?

BRITNEY SPEARS

Väidetavalt oli eestkoste vormistatud sellepärast, et ma polnud võimeline mitte midagi tegema – ei süüa, omaenda raha kasutama, ema olema, üldse mitte midagi. Miks ometi siis saadeti mind mõne nädala möödudes saate „How I Met Your Mother” salvestusele ja seejärel kurnavale maailmaturne?

Eestkoste alguses lasid mu ema ja venna tüdruk-sõber juuksed lühikeseks lõigata ning läksid koos veini jooma – paparatsod olid kohal, et pilte teha. See kõik tundus vägagi lavastatud. Isa saatis mu peika minema ja mul ei olnud võimalik kuhugi sõita. Ema ja isa võtsid minult mu naiselikkuse. Nende jaoks oli see sajabrotsendiline võit. Ma olin täiesti šokeeritud sellest, et selline osariik nagu California võimaldas mu isa taolisel mehel – pankrotistunud ja äris läbi kukkunud alkohoolikul, kes oli mind lapsepõlves hirmu all hoidnud – mind kontrollida, pärast kõike seda, mida ma elus saavutanud olin. Mõtlesin kõigile isa nõuannetele, millele ma varasemate aastate jooksul olin suutnud vastu seista, ja nuputasin, kas ma suudan seda veel teha. Isa rääkis eestkostest kui esimesest trepiastmest minu „tagasitulekuteel”. Olin just mõne kuu eest elu parima albumi välja andnud, aga see selleks. Minu kõrvus kõlas isa öeldu nii: „Ta saab superhästi hakkama! Ta töötab meie jaoks! See on perekonna jaoks suurepärase!”

Oli see suurepärase minu jaoks?

Või oli see suurepärase tema jaoks?

„Lahel!” mõtlesin ma. „Ma võin minna tööle tagasi, justkui midagi poleks juhtunud! Olin liiga haige, et endale ise kutti valida, kuid mingil moel piisavalt terve, et esineda komöödiašöüdes ja hommiku-saadetes ning iga nädal tuhandetele inimestele ükskõik kus maailma otsas!”

Sel hetkel sain aru, et ta arvab mind maailmas olemas olevat vaid selleks, et aidata rahal tema juurde voolata. Isa võttis mu kodus üle väikese tööruumi ja baari ning muutis selle oma kontoriks. Seal oli kauss, mis oli tšেকে täis.

Jah, tunnistan üles, et ma olen selline nohik, kes hoiab kõik oma tšekid alles. Kord nädalas liitsin vanamoeliselt kokku kõik oma kulud, et hoida silm peal maksude mahaarvamisel. Isegi kui ma olin omadega päris mustas augus, ei muutunud minu põhiolemus. Minu jaoks oli tšekikauss tõestus, et suudan iseendaga hakkama saada.

Ma tean muusikuid, kes tarvitasid heroini, kaklesid või viskasid teleka hotellitoa aknast välja. Vähe sellest, et ma ei varastanud midagi, ei kakelnud kellegagi ega tarbinud kangeid narkootikume, ma hoidsin ka oma rahaasjadel silma peal.

Aga mitte enam. Isa lükkas minu tšekikausi kõrvale ja sättis oma asjad asemele. „Lihtsalt, et sa teaksid,” lausus ta. „Mina ütlen, kuidas asjad käivad. Sina istud seal selles toolis ja mina ütlen, mida teha.” Vaatasin teda kasvava õudusega. „Mina olen nüüd Britney Spears,” ütles ta.

Britney Spearsi elulooraamat

„Naine minus”, tõlkinud Marge Pärnits

VIRGINIA WOOLF

„OMA TUBA“

Ma rääkisin teile käesolevas ettekandes, et Shakespeare'il oli õde, kuid ärge otsige teda Sir Sidney Lee kirjutatud luuletaja eluloost. Ta suri noorelt – paraku ei kirjutatud ta sõnagi. Ta on mulla all seal, kus praegu peatuvad omnibussid, „Elevandi ja Lossi“ juures teisel pool teed. Mina aga usun, et see kunagi mitte sõnagi kirjutatud ja ristteele maetud luuletaja elab edasi. Ta elab teis ja minus ja paljudes teistes naistes, keda täna siin ei ole, sest nad pesevad nõusid ja panevad lapsi magama. Kuid ta elab, sest suured luuletajad ei sure, nad on jätkuvalt kohal, neil on vaja ainult võimalust, et meie hulka lihalikul kujul ilmuda. Selle võimaluse andmine on nüüd minu meelest jõudmas teie võimusse. Sest mina usun, et kui me elame veel umbes ühe sajandi – ma räägin üldisest, reaalsest elust, mitte väikestest eraldi eludest, mida me indiviididena elame – ja meil on viissada naela aastas ja oma tuba, kui meil on vabaduse harjumus ja julgus kirjutada täpselt seda, mida mõtleme; kui me veidike pääseme ühisest elutoast ja näeme inimolendeid mitte alati nende suhetes üksteisega, vaid suhetes reaalsusega, ja ka taevast ja puid ja mida tahes nende endina; kui me vaatame mööda Miltoni kollist, sest ükski inimolend ei tohi meie väljavaadet varjutada; kui me vaatame tõe näkku – sest on ju tõsi, et pole ühtki käsivart, mille külge klammerduda, vaid me oleme üksi ja suhtleme reaalsuse maailmaga, mitte ainult meeste

ja naiste maailmaga – siis tekib võimalus, et see surnud luuletaja, kes oli Shakespeare'i õde, riietub kehasse, mille ta nii tihti on seljast heitnud. Ta sünnib, ammutades oma elu nende tundmatute elust, kes olid tema eelkäijad, nii nagu tema vend enne teda. Sest ma ei saa jääda lootma, et ta tuleks ilma ettevalmistuseta, ilma meiepoolse pingutuseta, ilma kindluseta, et kui ta on jälle sündinud, siis võib ta elada ja oma luuletusi kirjutada – seda me ei saa loota, sest see oleks võimatu. Ent ma väidan, et ta tuleks, kui me tema heaks töötaksime, ja et nõnda töötada, kas või vaesuses ja varjus, on vaeva väärt.

SILAS WEIR MITCHELL (1829–1914)

kelle juurde John ähvardab Jane'i saata, kui too sügiseks tervem pole, oli ameerika arst, teadlane ja kirjanik. Ameerika kodusõja ajal (1861–1865) juhtis ta Philadelphia haiglas närvivigastuste ja -haiguste ravi.

„Kas me oleme liiga kiiresti elanud?“ küsib ta 1871. a raamatus „Wear and Tear“. Ta väidab, et „julm konkurents dollari pärast“ ning „kiirus, mille telegraaf ja raudtee äriellu töid“ on istutanud ühiskonda ja inimkehasse midagi salakavalat. Ameerika edusamud töid kaasa ka neuroloogilised tagajärjed, uskumata, ning ühiskonna kiired muutused ja modernsus ammendavad „närvienergia“ piiratud varud, muutes inimesed kurnatuks ja haigeks. Ainus viis normaalsusse naasmiseks on puhata.

Tema ravimeetod nägi peamiselt ette patsiendi isoleerimist, voodiravi, dieeti, elektroteraapiat ja massaaži – rahvasuus tunti seda ravi kui „Dr. Diet and Dr. Quiet“. Toit pidi olema kõrge rasvasisaldusega, suur osakaal oli piimal ja lihal; lisaks määras ta raua-, arseeni- ja strühniinisulfaaditoonikume.

Weir Mitchelli patsientide seas oli palju tuntud inimesi, lisaks Gilmanile ka näiteks luuletaja Walt Whitman, maalikunstnik Thomas Eakins, kirjanik Owen Wister ja tulevane USA president Theodore Roosevelt. Mehed ja naised võisid kogeda küll sarnaseid sümptomeid, aga neid tuli ravida erine-

valt – naised pidid jääma oma kodusesse sfääri isolatsiooni, nad ei tohtinud tegeleda „ajutööga“, st õppida, kirjutada, töötada jne. Neurasteenia all kannatavaid mehi aga julgustati füüsilisele tegevusele – minema Läände karmi keskkonnaga mõõtu võtma ning seejärel oma kogemusest kirjutama. See pidi treenima meeste tahtejõudu ning võimendama maskuliinsust, mida närvihaiguse naiselik mõju oli nõrgestanud. Mitchell on öelnud näiteks, et suure närvipingel all „muutub tugev mees sarnaseks keskmise naisega“. Meeste ravi oli suunatud sellele, et nad võiksid taastununa jätkata oma tööd, samal ajal kui naistele pandi südamele, et nad pintsli ega sulepead elus enam kätte ei võtaks ning elaks nii kodust elu kui võimalik.

Naistele määratud „rest cure“ (puhkuseravi) ja meeste määratud „West cure“ (lääneravi) mõjutasid prominentsete patsientide kogemuste ja tööde kaudu ameerika kultuuri ja poliitikat. Mitchelli ravimeetodeid kasutas 1890. aastail ka Sigmund Freud, kes hüsteeriat uurides järk-järgult oma psühhoanalüüsini jõudis.

Gilman kirjutas „Kollase tapeedi“ oma kogemustele tuginedes, kuigi liialdustega, sest ta ise ei kogenud hallutsinatsioone. Ta saatis oma teose Weir Mitchelli-le, kes selle sõnumit aga kunagi avalikult teadmiseks ei võtnud ega ka vastanud Gilmanile, aga väidetavalt olevat sõbrale pihtinud, et pärast novelli lugemist muutis ta oma ravivõtteid hüsteeria ravimisel.

Maria Lee Liivak

MARGARET ATWOOD

LUGESIN TEADUSLIKKU

ARTIKLIT

Ajust on tehtud foto
ja siin on pilt, see on täis
oksi, nagu alati kahtlustasingi,

iga kord, kui saabud, on
elektter sinu nägemisest tohutu
puu, mis rudjub läbi mu kolba, juured laperdamas.

See on muld, selle kiud mähivad endasse
maetud asju, sinu unustatud sõnad
on mu pähe uuristatud, keerukas

punane, sinine ja roosa haardkeemia
sooniline nagu lehe-
võrgustik või siis meremaastik
korallide ja läikivate kombitsatega.

Puudutan sind, olen kusagil su sees
loodud nagu keerukas
valgushõõgniit

Toetud minule ja mu õlg hoiab

sinu rasket uskumatut
kolpa, mis on tuubil täis kiirgavaid
päikeseid, uut planeeti, sinu pinna
alla vajunud inimesi, kadunud tsivilisatsiooni,
mida ma eales välja ei saa kaevata:

mu käed järgivad terve universumi
piirjooni, selle erinevaid
värve, lilli, selle avastamata
loomi, raevukaid või leebeid

selle teistsugust õhku
selle küüniseid

selle paradiisijõgesid.

Tõlkinud Ene-Reet Soovik

SÜNNITUSJÄRGNE DEPRESSIOON

Sünnitusjärgne depressioon puudutab umbes 10% vastsetest emadest ning 5% isadest lapse esimese eluaasta vältel. See ei ole nõrkus ega suutmatus olla hea ema, see ei ole häbiasi. Emaduskurbus (nn *baby blues*) on paaril esimesel sünnitusjärgsel nädalal tavaline nähtus, mida kogeb üle poole sünnitanud naistest. See on mööduv seisund ega vaja ravi.

Sünnitusjärgne depressioon on aga vaimse tervise häire ja seda saab ravida. Raviprotsessis on väga tähtis suhtlemine ning toetav abi-võrgustik – luba oma lähedastel endale toeks olla ja ole valmis pakutavat abi vastu võtma, sa ei pea kõigega üksi toime tulema. Kiiret abi saab tasuta nõuandelefonilt 800 2008, psühhiaatriakliinikute valvetoast, põhjalikumalt aga raseduskriisi nõustajalt, kogemusnõustajalt, psühholoogilt suuremate Eesti haiglate naistekliinikutes.

Infot leiab www.rasedus.ee, www.peaasi.ee,
www.tervisekassa.ee.

pealavameister Oskar Irve
lavameistrid Eerik Nõlvaku, Janno Jaanus,
Alver Linnamägi
valgusmeisterid Sten-Martin Saarest,
Raimond Danilov
heli- ja videomeister Taaniel Pogga
grimeerijad Siiri Lauri, Kristel Kärner,
Marit Pruul, Reet Laur, Lore Sõerunurk
riietajad Kayre Pärnpuu, Jaanika Idvan,
Kaja Edovald, Annely Pahman
rekvisiitor Eret Kuusk

kunstnik-kujundaja Külliki Falkenberg
õmblejad Marvi Idol, Urve Lerman,
Inge Vagiström, Jana Volke
drapeerija Enna Jürine
butafoor-dekoraator Lea Ojam, Katrin Nigumann
tisler Toivo Sakk
tisler-dekoraator Juho Kokamägi
konstruktor Andrus Muuga
elektrik Raivo Valdas
kostüümilao hoidja Kadri Varblane
valgusala juhataja Priidu Adlas
heli- ja videoala juhataja Tauno Makke
grimmiala juhataja Siiri Lauri
kostüümiala juhataja Piret Tang
rekvisiidiala juhataja Karin Tetsmann
lavastusjuht Andres Bergström
etendusteenistuse juht Johannes Tammsalu
lavastusala juhataja Mikk Lagemaa
kavalehe koostajad Ene Paaver, Maria Lee Liivak
plakati idee autor Arthur Arula
plakati foto autor, plakati ja
kavalehe kujundaja, proovifotode autor
Andra Seepter

kunstiline juht Hendrik Toompere jr
teatrijuht Rein Oja

Täname → Marita Lumi, Jüri Orm Rebane

Peatoetaja

Toetajad

Partnerid

AMSERV

BIODERMA
LABORATOIRE DERMATOLOGIQUE

PRO BEAUTÉ

kalevspa
hotell & veetaskus

Teatri tegevust rahastab

KULTUURIMINISTEERIUM

Teatri pileteid müüb

